

Доброго дня, «Світогляде»!

Дякую Тобі за публікацію спогадів **Н.М. Гулої** «На початку шляху» («Світогляд», 2020, № 4 (84)). Її спогади викликали і в моїй пам'яті картини подій тих часів, адже я навчався в тому самому Київському медичному інституті, в якому навчалась вона, і працював у тому самому Інституті біохімії, в якому працювали її батьки.

А деякі з тих людей, котрих назвала Н.М. Гула, зіграли в моєму житті шляхоспрямовуючу роль. У професора **Я.П. Фрумкіна** я спеціалізувався з психіатрії, а у члена-кореспондента АН СРСР **Д.Л. Фердмана** був аспірантом.

Не завжди – через особливості мого характеру – я відповідав на їхню доброту так, як повинна порядна людина. Професор Я.П. Фрумкін запропонував мені – єдиному з 10 студентів, які спеціалізувалися у нього, – аспірантуру. Я відмовився. Лише через сім років, при випадковій зустрічі у фойє Театру російської драми, Я.П. Фрумкін сказав, що простив мене.

А відмовився я тому, що відчував: психіатрія мені надокучила. Я намірився, відпрацювавши десь на периферії два роки свій диплом, приєднатися до тих, котрі вже почали застосовувати математику до біології. І пішов на прийом до академіка АН УРСР **Б.В. Гнеденка**. Візит розпочався з того, що я, студент-медик, вказав йому, академіку-математику, на помилку в його книзі. Академік на студента не тільки не образився, але й у кінці розмови пообіцяв взяти мене в аспірантуру в Інститут математики після того, як я відпрацюю свій медичний диплом. Натхненний цією обіцянкою, я вирішив: у аспірантурі оженися на математичці, щоб разом долати вершини математизації біології.

А тим часом обрав собі Херсонську психоневрологічну лікарню, обгрунтувавши в деканаті свій вибір тим, що в Херсоні тепло, багато кавунів і «незамужніє ткачихи складають більшість» (там є текстильний комбінат).

Кавунами поласував. А поласувати ткалями не довелося.

Юна секретарка психлікарні запропонувала мені подивитися її село. І під час прогулянки завела у сільраду. Там секретаркою працювала її подруга.

– Доктор хоче оженитися, – сказала секретарка психлікарні секретарці сільради.

– На кому? – спитала секретарка сільради у секретарки психлікарні.

– На мені, – відповіла секретарка психлікарні секретарці сільради.

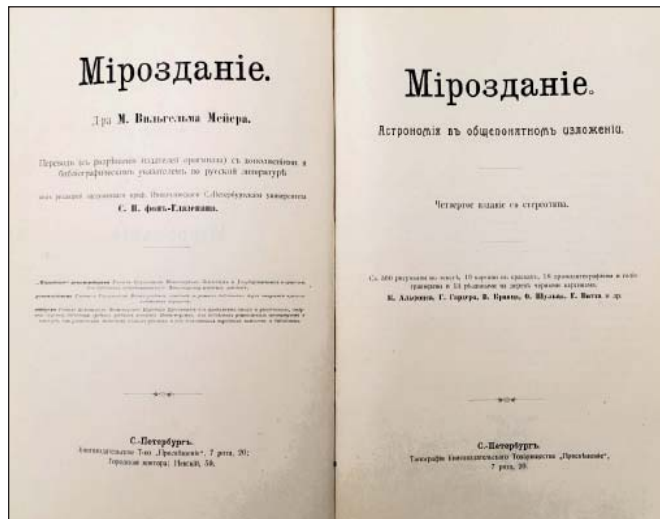
Паспорт був зі мною (я завжди носив його, разом з комсомольським квитком, у внутрішній кишені піджака).

Як тільки секретарка сільради поставила у моєму паспорті штамп, я став у позу струнко, чекаючи урочистого поздоровлення. Але секретарка сільради байдуже позіхнула, не прикриваючи рота рукою, і вимовила як щось саме собою зрозуміле: «Та це до весни, поки льотчики прийдуть» (біля села був військовий аеродром, і там влітку тренувалися гідролітчики. Вони ходили в село на танцплощадку. А секретарка психлікарні закінчила культурно-освітній технікум по класу танців, керувала гуртком самодіяльності в психлікарні, та ще й виступала на сцені з акробатичними номерами («она по проволке ходила» і не тільки). Отож, вона мала неабиякий успіх; і були курсанти, які з нею листувалися після їхнього повернення восени на базу і пропонували руку і серце.

Слова секретарки сільради мене порадували. Я подумав про свою на ту мить вже дружину: «От і добре. Навесні вона зі мною розлучиться. І тоді мене – покинутого і нещасного – дівчата й молодіжці жалітимуть у своїх ліжках». Але курсанти не прилетіли. І лише через півстоліття смерть дружини розлучила мене з нею.

Отже, мрії про математичку і про ткаль були поховані.

На цьому поховання не закінчилися. Б.В. Гнеденко прислав мені листа, в якому повідомив, що він уже не в Інституті математики і не в Києві, а в Москві викладає в МДУ. Листа я не зберіг. І винна в цьому астрономія.



Мій дідусь (він закінчив Гейдельберзький університет, пройшов лікарем Російсько-японську і Першу світову війну і дослужився до полковника царської армії) любив книги. Серед книг була серія «Вся природа», видана десь на межі XIX і XX століть, і одна з тих книг називалася «Мірозданіє». З неї я дізнався, що Сонце погасне, коли в ньому вигорить все паливо. Дітям таке читати не можна. А от я прочитав – і дійшов до правила: «Я – це я і тільки я, і живу тільки тут і тільки тепер». І, підвладний цьому правилу, навіть не поцікавився ні старими фото (їх би личило називати радше «дагеротипами»), ні датованими початком XX століття листами зі Швейцарії, Китаю і Австралії. Коли мама померла, я розібрався, що то листи від родичів, а от хто ті родичі – Бог їх знає. І світлини, і листи я викинув.

А от фото «Мірозданія» надіслав мені **Ю.М. Шинкарьок** (книги серії «Вся природа» я подарував йому), яке й надіслав.

А тепер до морально-розкладаючого впливу астрономії – уже в іпостасі космології – приєдналася ще й філософія. «Всі речі, – говорив **Лао-цзи**, – виникають з Буття, а Буття виникає із Небуття». Я навіть придумав квазінаукове обгрунтування виникнення Буття з Небуття.

Ось це міркування: Закони Природи – це заборони. Наприклад, закон інерції – це заборона тілу змінювати свій стан руху, якщо на це тіло не діють сили. Закон збереження енергії – це заборона енергії виникати і зникати. Ці заборони є внутрішніми для Буття, існують тільки в ньому. Коли було лише Небуття, заборон не існувало. А тому ніщо не заважало виникненню Буття і наявних у ньому заборон. От Світ і виник. Правило незнищення матерії, так само як і правило невникнення матерії, діє лише всередині Світу, а стосовно самого Світу як цілого воно сили не має. Звідки Буття прийшло, туди й піде.

Я настільки надихнувся своїми умовиводами, що викинув, слідом за світлинами і листами, усі теки зі своїми записами; і почав викидати на смітник книжки, як раптом прийшли сусіди. Відсталі люди, яким не муляють книжкові шафи, котрі захаращують житло. Ці люди забрали у мене всі книжки, та ще й «дякую!» сказали.

І от тепер, звільнивши себе від зайвого та обтяжуючого, я – з легкістю і задоволенням – прочитав спогади Н.М. Гулої і сам дещо згадав. І написав Тобі, «Світогляде», цього листа. ■

**Микола Проценко**

14 листопада / 1 грудня 2020 р.